

אנדד אלדן

*

פּה פּפּצעים פּצוּ פּה בּמפּפּה
כּאַשׁ הַשְּׁנַיִם שְׁמַעוּ שֵׁם שִׁירָה
פּרועי פּראַ לאַ הרפּו נרפּים לרפּא
אַז זמור הזר כּזמיר זרותו זרע
אַז זמורות זוהרות כּזמרת האזור הרזה
זמזמו מזמות זעם זמה וזהמה זורמת
אַל הגבול לגלגל גולים גלים וללעג מבזה
לרקוד דוקרים דקות בקר אדם נשמת בקר נוהמת

*

הפּעם הפּפּצעים פּצוּ פּרצה בּמפּפּה תפּפּית
ראשו השר משחרר בשחר השחר רחש שוחר
טוב המהבהב אביב שיבוא להביא עוית
כּואבת וקרוכה כּתקנה נוקבת מבכה ובווער
הזמר נרמז וזוכר אכזרי החרוז הזורח
בין עננים נגרים נגררים רגוע גר ברגע שנגענו
לנצר נצר מהעץ שרצה פי נרוץ מהמצור הצורח
חשש תשוש לישיש הקושר כשר הקשבה לשקט שלנו

*

שיר שרוחש בחשך שבראשי
יש לשחררו שלא ישחיר חשש
כּותש תשוש אין אשם שממנו שפרושי
הנרגש פוגש את הבור שפּערו בא"ש
בשעורי נעורי שם נשכר ראשי לראשונה
חשנו את הנחשים בשכיבה זחלת כּבזלת
זלגה גזזלת הגזרה ורגז נגוז כּגניזה שגזונה
מזרות זוהרת רז לי רז זוכרת ילדה נגזלת
חזרת להזויר ולזרם לשזר שתרו פזיו
פרזות לפזר ופרוזה זהבה זבת זבח
חמוש משפּחה שפּוחרת לא להתחדש שזיו
לתלות עליו עלומים ומלים אלמות

רשותו לספרה, משום שהיא מאפיינת כה טוב לפחות את יוצאי סלובקיה וצאצאיהם שסובבו אותי בחיי.

באחרונה כתב לי: "יש סיפורים שאני סוחב כבר שנים והגיע הזמן לסיימם באיזה מאמר נחמד." אי-אפשר שלא לתהות כמה סיפורים לא סופרו וכמה מאמרים נחמדים ודבייחן הפסדנו עם מותו המוקדם והבלתי צפוי

◆

גרשון שקד ז"ל, שזכיתי להצטרף אל הרכבת הנוסעת אל הנצח שבנה לתפארה - מפעלו המונומנטלי 'תולדות הסיפורת העברית' ... אמנם הכרטיס שזיכני בו היה רק אל הקרון האחרון, בכרך האחרון, אל הישורת האחרונה של הרכבת, ובקטגוריה הלא-מחמיאה של 'סופרים זוטרים'. אך בכל זאת, בשל נדיבותו זו אני עדיין ממשיך במסעי אל נצח הסיפורת העברית'..."

מספר בחסה, כפי שניכר בסיפוריו, הביוגרפיים ברובם, שניתן אולי לכנותם "שיעורי מולדת" (כמוכן הישן הקשור לאהבת הארץ) וסיפוריו שפעו חן רב ולעתים נוסטלגיה. אף שהיה צבר וכן קיבוץ, גילה רגישות לתחושותיהם של אחרים, ניצולי שואה, אנשי גח"ל, אנשי ספרות יידיש ועוד. כ"כתבן" בעצמו חש כנראה הזדהות עם מי שבקיבוץ ראו "בטלנים", כתבנים, מלכלכי גיירות, ולא עובדים", כפי שכתב בסיפורו המרגש על העורך בנימין טנא ועל שכר הסופרים הראשון שקיבל ממנו. כך למשל בסיפורו הביוגרפי הקצר "צבי ארד מלמד שירה בגבעת חביבה" מתואר עלבוננו של ארד, יליד וילנה, שתלמידיו הצעירים התפלחו החוצה בעת שנשא את הרצאתו בעיניים עצומות. עלבוננו צרב באלישע הנער, שראה בכך גם את עלבון השירה ואת עלבוננו שלו, שעוד עתיד לבוא.

חלק מסיפוריו מכונים "חצי ביוגרפיים". כשהערתו לו, בעקבות רשימה ביוגרפית שלו, על נוסח שיכול להטעות קוראים, בעיקר צעירים שלא בקיאים בהיסטוריה, ענה לי: "צודק, זה לא ביטוי היסטורי, אלא פואטי. עיקרון החזרה מעצים את התגובה. מיטב הסיפור כזבו..." כמתבקש מ"בלש ספרותי" גילה עיקשות והתמדה, כך למשל, במאמר "שיעור מולדת: איך החזרתי את הכבוד האבוד של אבא קובנר ושל שני חבריו", על התעקשותו בהכרה מטעם מוזיאון המחתרות, שהשלושה בילו במעצר לא רק ב"קישלה" שבעיר העתיקה אלא גם ב"מגרש הרוסים", שנהפך למוזיאון. יש שיאמרו וטווח, או אפילו כבוד מפקפק למד, אך לא אלישע פורת, שאבא קובנר, בן קיבוצו, היה אחד מ"גיבוריו המתועדים". ואכן גילה "העדפה" בתיעודם של בני עין החורש, בעיקר כאלה ש"חרגו" ממסגרותיו הנוקשות של הקיבוץ.

דווקא בהתחקות אחר יצירותיו של אביו, אליהו פורת, התקשה ואף החמיץ את מחזותיו, שנכללו, כפי הנראה, באוסף שהיה ברשותה של עזה צבי ז"ל. אך מהחומרים המגוונים שהביא למערכת עיתון (כנראה 'על המשמר') מפרי עטו של אביו, בעשוד למותו (כפי שכתב ב"הילד האובד") ניתן להבין שגם אם לא כל יצירות אביו הגיעו לידינו, הגיעו ככל זאת יצירות לא מועטות.

התחקותו העיקשת אחר יצירותיו של אביו, הולידה את העניין שגילה גם באותם אנשי תיאטרון, "הבמאים הנודדים, שהילכו בארץ בשנות היישוב וגם לאחר קום המדינה, וביימו הצגות תיאטרון בקיבוצים, במושבים ובמושבות הרחוקים מתל אביב". הם, וגם קולנוענים מאותה תקופה ויוצרים אחרים שפעלו בזירה שכחה זו היו בעיניו "תופעה תרבותית מיוחדת במינה, שטרם נחקרה כראוי, ומכאן הגיע גם לתיעוד יצירתם המפורטת של אותם אנשי "פריפריה".

תולדות חייו וכן ספריו בשירה, בפרוזה ובתיעוד וכן מאמריו הרבים שרובם נבע מנבירותיו בארכיונים עלומים, פרדשים, כאמור, בחובי הרשת. לכן, לסיום, אנסה לשפך מעט אור נוסף על דמותו, כפי שהתגלתה לי בשיחותינו ובהתכתבותנו. אלה היו בתפוצה רחבה יותר ולעתים כמכתבים אישיים. גם כשהקדים את דבריו בכותרת פמיליארית כמו "נו דוד מה קרה?" נחבא מתחתיה "סיפור" ותו לא.

אחרי שקרא את שירי על פרשבו, עיר הולדתו של אבי בסלובקיה כתב לי: "עשרות יוצאי סלובקיה, שראיינתי לצורך כתיבת ספרי [...] טענו שכל יוצאי סלובקיה הם נכים - הם נולדו ללא מרפקים!..." - הברקה שביקשתי את